

*Шишкіна Катерина Миколаївна,
Національний університет “Острозька академія”*

ФРЕЙМ ЯК ОДИНИЦЯ ЗНАННЯ

На межі тисячоліть лінгвістична антропоцентрична парадигма збагатилася новими напрямками. До них, зокрема, належить когнітивна лінгвістика, яка підносить на новий щабель наукового пізнання успадковану від логіки, філософії, психології та попередніх етапів розвитку мовознавства проблему зв'язків між мовою та мисленням. Метою дослідження є висвітлити поняття фрейму як одиниці знання. Для досягнення мети було поставлено завдання: охарактеризувати поняття “фрейму” і з'ясувати його структуру.

Слід зазначити, що у когнітивній лінгвістиці стираються межі, встановлені структуралізмом, між семантикою і психологією, синхронією і діахронією, мовою і мовленням, словниковою й енциклопедичною інформацією, значенням і смислом, різними значеннями полісемічних слів і навіть різними концептами. Заперечується принцип мовної економії та принцип алгоритмічної побудови речення. Стверджується, що мова не є економною, вона не тільки допускає дублювання, а й вимагає його, і функціонує не за алгоритмічними законами. З цієї точки зору мовознавство якоюсь мірою повернулось назад – до історико-філософських традицій кінця XIX – початку XX ст. Такий поворот науки про мову є цілком закономірним і відповідає розвитку думки згідно із законом заперечення. Варто враховувати, що жодна наукова парадигма не може претендувати на статус абсолютно правильної і єдино можливої, однак кожна з парадигм – це новий (інший) погляд на таке складне, багатовимірне явище, як мова. Безумовно, не все в когнітивістиці витримає перевірку часом. Когнітивістів сьогодні критикують за відхід від проблеми значення, його заміну значно ширшим поняттям інформації, а також за звуження (вужке розуміння) поняття антропоцентричності, що теж зводиться до чистої інформації, тоді як насправді найважливішою рисою людського інтелекту є воля, яку когнітивісти ігнорують. Існує думка, що синтактика символів, якою найчастіше обмежуються представники цього наукового напрямку, не може адекватно відобразити ментальність людини. У

центрі пріоритетних досліджень когнітивної лінгвістики залишаються важливі проблеми, що вже стали традиційними для мовознавства: структура мовної свідомості, форми репрезентації знань, співвідношення логічної, мовної та концептуальної картин світу, картина світу та модель світу. Водночас на перший план мовознавчого пошуку в останні десятиліття висуваються когнітивна семантика, когнітивні категорії, когнітивна парадигма, когнітивні стратегії, когнітивні моделі. До нових понять, введених до наукового обігу саме когнітивною парадигмою, входить і поняття “фрейм”. В сучасних лінгвокогнітивних роботах простежується певна однотайність стосовно вибору засад фреймового аналізу – так, найчастіше дослідники спираються на роботи М. Мінського, Ч. Філлмора – трактування поняття “фрейм” зазнає більш чи менш суттєвих модифікацій під час його застосування для аналізу фактичного матеріалу. Застосовуючи поняття фрейму, Ч. Філлмор спочатку розумів його суто лінгвістично як систему вибору мовних засобів – слів, граматичних правил та мовних категорій, які асоціюються з протитипічними сценами або типовими ситуаціями. [3] Пізніше поняття фрейму стало трактуватися з когнітивної точки зору як особлива уніфікована конструкція знання чи схематизації досвіду. Такий стан справ потребує методологічних рефлексій над поняттям “фрейм” та способами його використання в сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях.

У сучасній лінгвістиці фрейм визначається таким чином: одиниця знань, яка організована навколо концепта і містить у собі дані про суттєве, типове і можливе для цього концепта в рамках певної культури; структура даних для представлення стереотипної ситуації; тип когнітивної моделі, що репрезентує знання і думки, пов'язані з конкретними, часто повторюваними ситуаціями, структура знання, що об'єднує численні сфери, які асоціюються з певною лінгвістичною формою; когнітивна структура, яка існує у феноменологічному полі людини, базується на ймовірних знаннях про типові ситуації, очікуваннях з приводу якостей і відносин реальних гіпотетичних об'єктів [1].

Фрейм – це модель культурно зумовленого, канонізованого знання, яке є загальним принаймні для частини суспільства. Фрейм складається з вершини (теми), слотів або терміналів, які заповнюються пропозиціями. Основною одиницею збереження інформації є пропозиція. Фреймова семантика – це засіб когнітивного та семантичного моделювання мови. Він дає можливість моделювати принципи структурування і відображення певної частини людського досвіду, знань у значеннях мовних одиниць, способи активації загальних знань, які

забезпечують розуміння в процесі мовної комунікації. При цьому відсутня чітка межа між мовними значеннями і людським досвідом. Фрейми – це блоки знання, які стоять за значеннями слів і забезпечують їх розуміння. Фреймова семантика наголошує на необхідності пов’язування значення слова з фреймом, що лежить в його основі. Тим самим вона допускає можливість того, що комуніканти можуть знати значення слова, яке входить в певну лексичну групу, навіть якщо вони не знають ніяких інших слів із цієї групи або знають лише деякі з них. Термін “фрейм” використовується в даному випадку як родове поняття – загальний термін для позначення різних типів структур: фреймів, схем, сценаріїв.[2]

Література:

1. Мінський М. Фрейми для подання знань / М. Мінський. – М.: Енергія, 1979.
2. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч. Филлмор. – В кн.: Новое в зарубежной лингвистике, вып. XXIII. М., 1988
3. Фрейм – одиниця знання. – Вікіпедія – вільна енциклопедія. – [Цит. 2008,10 грудня]. – Доступний з: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Фрейм_\(одиниця_знання\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Фрейм_(одиниця_знання))